

Asia: VN/1531/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (alkoholijuoman toimittaminen, etämyynti ja markkinointi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:n (jatkossa Hyvil) näkemyksen mukaan lausunnolla oleva hallituksen esitys alkoholilain muuttamiseksi on ristiriidassa alkoholilain keskeisten tavoitteiden kanssa. Lakimuutos ei edistä kansanterveyttä, eikä vähennä alkoholista aiheutuvia haittoja, vaan pikemminkin lisää niitä. Hyvil arvioi, että esityksen muutosehdotukset kasvattavat alkoholijuomien saatavuutta ja siten myös kulutusta sekä yksilö- että väestötasolla. Tämä kehitys on vastoin kansanterveydellisiä tavoitteita ja lisää jo ennestään kriisiytyneen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmämme kuormitusta.

Tutkimustiedon mukaan alkoholin kokonaiskulutuksen kasvu johtaa suorassa suhteessa alkoholihaittojen, kuten alkoholiriippuvuuden, mielenterveysongelmien, maksasairauksien, tapaturmien ja perheväkivallan lisääntymiseen. Suomalaiseen alkoholikulttuuriin liittyvä humalahakuisuus ja riskikuluttajien suuri määrä tekee kulutuksen kasvusta ja saatavuuden helpottamisesta erityisen haitallista. Ehdotetun kaltaisesta alkoholin saatavuuden helpottamisen vaikutuksista ei ole olemassa riittävästi tutkimustietoa, jonka perusteella voitaisiin arvioida, että alkoholin käyttökulttuurimme viimeaikainen myönteinen kehitys riittävästi vähentäisi kulutuksen lisääntymisestä aiheutuvia haittoja. Pikemminkin suurkuluttajien ja riskikäyttäjien suuri määrä Suomessa viittaa tutkimustulosten valossa päinvastaisiin seurauksiin.

Alkoholin käytön aiheuttamat kustannukset ja haitat eivät rajoitu yksilöön, vaan kohdistuvat laajasti koko yhteiskuntaan. Käytöstä aiheutuvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarve ja työkyvyn menetykset aiheuttavat myös miljardiluokan vuosittaiset kustannukset. Suuri osa näistä kustannuksista kohdistuu hyvinvointialueiden toimintaan. Alkoholin aiheuttamien syöpien sekä muiden liitännäissairauksien ja tapaturmien hoito lisää julkisen talouden painetta entisestään. Alkoholin käytön vähentäminen hyödyttää koko yhteiskuntaa sekä taloudellisesti että inhimillisesti.

Lakiesityksen mahdollistama alkoholin verkkokauppa, kotiinkuljetus sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat myyntikonseptit muodostavat useita konkreettisia riskejä. Ensinnäkin ne vaikeuttavat alkoholilain keskeisten sääntelymekanismien, kuten ikärajavalvonnan ja päihtyneelle luovuttamisen

kiellon, toteuttamista. On epätodennäköistä, että kuljetuspalveluiden henkilöstö pystyisi vastaamaan näiden ehtojen valvonnasta. Tämä luo kohtuutonta vastuuta kotiinkuljetuspalveluiden tuottajille ja murentaa viranomaisvalvonnan mahdollisuuksia ja lisää valvontaviranomaisten resurssitarvetta. Samalla kuljetuspalvelujen henkilöstöön saattaa kohdistua merkittäviä esimerkiksi väkivallan uhriksi joutumisen riskejä.

Toiseksi, saatavuuden helpottuminen verkossa ja kotiinkuljetuksen kautta voi lisätä erityisesti jo alkoholiriippuvuutta sairastavien henkilöiden, suurkuluttajien tai haavoittuvassa asemassa olevien riskiä kulutuksen hallinnan menettämiseen. Myös ikääntyneiden osalta voi arvioida, että riskit kasvavat merkittävästi, kun esimerkiksi liikkumiskyky ei enää rajoita alkoholin hankintaa. Tällä voi olla ennakoimattomia vaikutuksia esimerkiksi laitospalvelujen tarpeeseen, ikääntyneiden kotona asumista tukevien palvelujen muuttuessa riittämättömiksi. Fyysisen ostotilanteen puuttuminen poistaa lisäksi yhden tärkeän käyttöä rajoittavan tekijän, mikä voi heikentää riippuvuudesta toipuvien henkilöiden toipumispolkua. Samalla kasvaa riski, että alkoholia päätyy alaikäisille tai muuten haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille.

Kolmanneksi, esitys heikentää ennaltaehkäisyn mahdollisuuksia. Nuorten alkoholin käyttöä voidaan tehokkaimmin ehkäistä rajoittamalla saatavuutta ja valvomalla jakelukanavia. Kun alkoholia on mahdollista tilata kotiin matalalla kynnyksellä, ennaltaehkäisevän työn vaikuttavuus vähenee. Myös perheissä, joissa on jo ongelmallista päihteiden käyttöä, alkoholin helppo saatavuus voi lisätä uudistuksen aiheuttamia haittoja lapsille ja nuorille. Alkoholin ongelmakäyttö liittyy usein huono-osaisuuteen ja haavoittuvaan sosioekonomiseen asemaan, mikä syventää jo olemassa olevia terveyseroja.

Hyvil katsoo, että esityksessä ei ole arvioitu riittävästi ehdotettujen muutosten vaikutuksia hyvinvointialueiden toimintaan. Alkoholihaittojen lisääntyminen kasvattaa painetta erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluissa sekä perusterveydenhuollossa ja sosiaalipalveluissa. Myöskään esityksen kustannusvaikutuksia hyvinvointialueille ei ole arvioitu riittävällä tavalla, vaikka ne ovat ilmeisiä ja merkittäviä.

Yhteenvedona Hyvil toteaa, että esitetyt muutokset lisäävät sosiaali- ja terveyspalveluiden kuormitusta, heikentävät valvontaa ja ovat ristiriidassa hyvinvointialueuudistuksen keskeisten terveyserojen vähentämistavoitteiden sekä hallitusohjelman linjausten kanssa. Esityksessä ei ole riittävästi otettu huomioon sen kansanterveydellisiä vaikutuksia, vaikutuksia haavoittuviin väestöryhmiin, kuten lapsiin ja ikääntyneisiin eikä myöskään niin koko julkisen talouden kuin hyvinvointialueidenkaan kustannusvaikutuksia.

Näkemyksemme mukaan käsittelyssä oleva hallituksen esitys on alkoholilain tarkoituksen vastainen, ja se lisää väestön hyvinvointi- ja terveyseroja. Hyvil ei kannata esityksen edistämistä nykyisessä muodossaan.

Vogt Ellen

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy - Lausunnon vastuuvastuun valmistelijoina ovat olleet myös asiantuntijalääkärit Kirsti Kähärä ja Tuula Kock sekä erityisasiantuntija Tarja Tenkula

